

естетизації навчальних дій учителя і учнів; класифікація методів навчання і виховання на основі естетичних показників.

Зазначене вище дозволяє зробити висновок про те, що педагогіка краси визначає майбутнє національної школи України. Прекрасне, піднесене, досконале, гармонійне та інші естетичні категорії засвідчують про те, що в навчально-виховному процесі багатьох шкіл домінує ідея, яка орієнтує працю вчителя і учнів на високі естетичні цінності. Самі по собі вони не приходять у школу, їх потрібно плекати, наполегливо розвивати і збагачувати. І в цьому суттєву допомогу може надати креативна діяльність вчителя, який прагне передати молоді досвід сприймання, оцінки і творення прекрасного в природі, побуті, науці, мистецтві і культурі. Формування естетичних цінностей особистості стає першоосновою навчально-виховного процесу, у якому відчутне місце покликана відігравати художньо-естетична освіта.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артюхова О.В. Мистецтво як джерело формування художнього світогляду особистості // Педагогіка вищої та середньої школи. – Кривий Ріг, 2005. – Вип. 10. – С. 22-30.
2. Бутенко В.Г. Художньо-естетична освіта серед завдань сучасної школи // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Харків, 2006. – Вип. 10. – С. 14-17.
3. Покровщук Л.М. Комп'ютерні технології у творчому розвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва. – Херсон, 2005. – 92 с.

УДК 371. 267 : 371. 136

ДО ПИТАННЯ СУБ'ЄКТ-СУБ'ЄКТНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Бутенко Г.П., ст. викладач

Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов

У статті розкрита позитивна роль спілкування, що забезпечує зворотній зв'язок від вчителя до учнів, який допомагає стежити за ходом засвоєння компетентностей кожного учня з метою своєчасного внесення коректив.

Ключові слова: взаємодія, освітній простір, спілкування, учні.

Бутенко А.П. К ВОПРОСУ СУБЪЕКТ-СУБЪЕКТНЫХ ВЗАИМОДЕЙСТВИЙ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ / Горловский государственный педагогический институт иностранных языков, Украина.

В статье раскрывается роль общения учителя и учащихся, что обеспечивает обратную связь от учителя к учащимся, которая помогает проследить динамику усвоения компетентностей каждого учащегося с целью своевременного корректирования.

Ключевые слова: взаимодействие, образовательное пространство, общение, учащиеся.

Butenko H.P. THE QUESTION OF PERSON'S INTERACTIONS IN EDUCATIONAL SPHERE / Gorlovka state pedagogical institute of foreign languages, Ukraine.

The article is devoted to the role of communication between a teacher and pupils, that provides with the feedback between them in order to retrace the mastering dynamics of every pupil's competencies with the aim of their timely correction.

Key words: interaction, educational sphere, communication, pupils.

“Узявши на себе обов’язок у досягненні найвищих стандартів в освітньому досвіді, ми повинні впроваджувати спілкування, котре стимулює та вдало згуртовує в досягненні цілей”

(The Dearne High School)

Сучасний рівень розвитку суспільства характеризується відкритістю інформації. Учні мають можливість спілкуватися за допомогою мережі Інтернет та мобільних телефонів, мають доступ до великої кількості телевізійних програм та різноманітних книг, написаних відповідно до запитів часу. Отже, учень XXI століття є особистістю, на яку спрямовані всі ці потоки інформації, що, у свою чергу, сприяє покращенню пізнавальних здібностей. У цьому сенсі актуальним постає питання реалізації суб’єкт-суб’єктної взаємодії в навчальному процесі.

Як показує досвід західноєвропейських країн, зокрема Великої Британії, взаємний зв’язок з учнями створює атмосферу, яка сприяє формуванню компетентностей, а також їх реалізації в процесуальних діях. Такий підхід створює додаткові умови щодо позитивного ставлення учнів до навчання, які сприймають процес пізнання істин як цікаву подорож у світ знань.

Історія питання висвітлюється у фундаментальних працях за такими аспектами: педагогічне спілкування (А.А. Леонтьєв, А.А. Бодалєв, В.А. Кан–Калік, А.Н. Лутошкін); спілкування як наука й мистецтво (А.Б. Добрович, Є.Н. Ільїн, Л.В. Власова); спілкування в психології (А.А. Леонтьєв, Г.В. Гусєв); спілкування та взаємодія в освіті (Н.Є. Гусинський, І.А. Зязюн, В.С. Лутай, І.Г. Єрмаков).

Проте питання підготовки вчителів-практиків до переходу до такої взаємодії (діалогу) ще не отримало конструктивно-прикладного застосування. Уже в країнах Західної Європи існують навчальні заклади, які готують викладачів для різних альтернативних шкіл, зокрема вальдорфської, але поки що немає авторитетних вищих навчальних закладів, у яких був би накопичений досвід підготовки вчителів-практиків, фасилітаторів (“фасилітація” – від англ. facilitate – сприяти), які здатні викладати в будь-яких навчальних закладах. Отже, це питання залишається відкритим. Тому метою статті є аналіз процесу зародження та становлення поняття “суб’єкт-суб’єктна взаємодія”.

У 20-х рр. ХХ ст. виникла опозиція трансцендентальної філософії – діалогічна філософія. Центральною рисою цього напрямку є суб’єкт-суб’єктні відношення, або діалог. “Підкреслення самодіяльності особистості, пошук структур спілкування, обґрунтування її пізнавальних актів та акти поведінки, аналіз форм міжособистісної взаємодії – це те, що відрізняє перш за все діалогічну філософію” [5, 287]. Цей підхід було покладено в основу освіти, що заклало фундамент, (здебільшого в західноєвропейських країнах), побудові навчально-виховного процесу, у якому учень є суб’єктом процесу набуття знань. Хоча, на нашу думку, перші цеглини були закладені Сократом, який наголошував на тому, що істина народжується в суперечці. Він був засновником прийому (сократичного методу), сутність якого полягає в тому, що запитання – відправна точка в старті до вершини знань, умінь та навичок.

Важливе місце в історії цього питання займають думки М. Бубера – німецького науковця-філософа. Виходячи з його наукових догматів, діалог має три види, нас цікавить так званий справжній вид, у “... якому актуалізуються не лише особисті знання, а все буття в собі збігається з буттям в іншому (у досліджуваному аспекті - партнер по діалогу). Такий вид діалогу припускає поворот до партнера у всій його

істинності, у всьому його бутті” [5, 290]. Як показує аналіз літературних джерел, діалогічна філософія М. Бубера є спробою подолати індивідуалістичні й колективістичні підходи в теорії та практиці педагогіки. Його діалогічна програма - це шлях до спрямування взаємовідносин між учителем та учнями на засадах рівноправ'я, прагнення до прозорих та духовних стосунків.

Акцентуючи увагу на діалогічному спілкуванні, Мартін Бубер розглядав виховання як діалог, виходячи з того, що “... розкриття творчих здібностей дитини – це не лише передумова освітнього та виховного процесу, а й одна частина важливого питання про існування виховання й освіти” [5, 293]. Мартін Бубер убачав і другу частину цього питання: подія освіти і виховання в діалогічному зв'язку вчителя й учня. У своєму виступі на міжнародній конференції у Гейдельберзі в 1927 р. він неодноразово підкреслював, що “... виховне відношення – суто діалогічне відношення” [5, 311].

Прообраз учителя в його розумінні – майстер середньовіччя, який вчить своїх учнів за допомогою наочності, здійснюючи канони ремесла, дотримуючись кодексу, навчати так, щоб учні відчували присутність Духа (мається на увазі уявна присутність учителя).

Таким чином, відповідальність за впровадження суб'єкт-суб'єктної взаємодії лежить на вчителів, від нього залежить розвиток та стабільність діалогу, і, таким чином, це дає змогу, забезпечити учневі активність, відповідальність за результати навчання, а вчителів забезпечує зворотний зв'язок, який допомагає стежити за ходом засвоєння знань кожним учнем, та своєчасно вносити корективи у навчальний процес.

Філософія освіти представляє вчителя як посередника між учнем та його потенціалом. Важливо пам'ятати, що учитель – це спеціаліст у знаннях про учнів, він чудово професійно оснащений, є взірцем належного; особистий друг кожного учня; людина, яка пробуджує бажання вчитися; майстер мистецтва зрілого життя; людина, котра любить і доступно подає свій предмет, котра сама постійно вчиться; консервативна людина, котра дотримується демократичного стилю життя, віддає всю себе, допомагаючи учням піднятися до вищого життя. Абрахам Маслоу (представник гуманістичної психології) закликає з усією серйозністю ставитися до свого потенціалу. Зрозуміло, що взаємодія - це вплив один на одного, отже створення психологічного клімату сприяє зростанню особистості.

Спілкування для учня – це процес становлення суб'єкта. Поведінка учня як суб'єкта спілкування визначає соціальні установки. Одна з найбільш важливих соціальних установок учня – образ “Я”. Її стрижень становить самоповага особистості, котра синтезує в собі усвідомлення себе і задоволення собою, що великою мірою визначає поведінку дитини по відношенню до самої себе та оточуючих.

Які ж кроки стануть першоджерелами, що в сукупності призведуть до побудови саме конструктивної суб'єкт-суб'єктної взаємодії. На нашу думку, основними вихідними положеннями можуть бути такі:

- навчання на основі співпраці;
- толерантність;
- взаємоповага;
- очікування успіху;
- психологічна підтримка;
- допомога в подоланні учнями відчуття страху;
- можливість учнів виступати в ролі вчителя;
- любов до дітей.

Щоб отримати цілісну композицію щодо побудови конструктивної взаємодії, зупинимось більш детально на положеннях, які потребують професійної підготовки.

Відповідно до положення “навчання на основі співпраці”, вважаємо, що важливим середовищем становлення особистості є школа, у якій створено психологічно сприятливий простір. Головним творцем саме такого простору є вчитель, він закладає фундамент взаємодії, а вже потім створюються “цеглини”. Загальновідомо, що “... за своєю природою дитина потребує постійного спілкування, а тому саме у просторі взаємодії вона стикається із зразками поведінки, виходить за межі своєї культури, вчиться розуміти інших. У процесі спілкування суб’єктні простори існування різних осіб частково проникають один в одний, і утворюється простір взаємодії” [2, 190].

Спілкування є механізмом освітньої взаємодії, і ефективність цієї взаємодії залежить від професійної компетенції вчителя. Звичайно, що сприяти застосуванню цього правила сприяє використанню вчителями у навчальному процесі інтерактивних методик: розв’язування проблемних ситуацій, описові характеристики, подійо-поведінкове інтерв’ю, а також методики, котрі базуються на теорії ціннісних очікувань, методика CASE тощо.

Положення “толерантність” та “очікування успіху”. На наш погляд, у сучасних умовах реформування національної школи одним із важливих шляхів поліпшення навчально-виховного процесу є обов’язкове використання педагогічної діагностики. Але, на жаль, типовим є професійно некоректне використання методів діагностування, що створені й застосовуються з порушенням усіх правил технології діагностування. Хоча цілком зрозуміло, що педагогу-практику, який має на меті за допомогою інструментарію педагогічної діагностики визначити шляхи своїх педагогічних намірів, а також розробити та професійно використовувати методи діагностики, бажано “самопросуватися” в професійній самостійності та творчій індивідуальності, тому що природжений учитель краще, ніж інші, розуміє труднощі, котрі виникають у навчальному процесі, та вміє своєчасно відреагувати на них з метою коректування.

За умови об’єктивної організації навчально-виховного процесу використання педагогічної діагностики сприяє розвитку пам’яті, мислення та мови учнів, систематизує їх компетентність, своєчасно виявляє прорахунки навчального процесу, демонструє результати інтенсифікації та диференціації навчання. Діагностування допомагає вчителю отримати інформацію (зворотний зв’язок) про хід навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Щодо положення “психологічна підтримка”, то продуктом оцінювання виступає як бал в журналі та в зошиті учня, так і розгорнута оцінка відповіді, провини, інших проявів діяльності учня, представлена вчителем.

До сьогодні не втратила актуальності робота Б.Г. Ананьєва “Психологія педагогічної оцінки”, у якій автор використав поняття *парціальної* оцінки, що стосується певного часткового знання або навички учня, виділив її функції і показав, що ця оцінка спричиняє (поряд із безпосередньою дією в процесі навчання) певний наслідок, впливає на зміни стосунків між школярами всередині класного колективу, між учителем та учнями, а також на формування самооцінки школярів, їх інтересів.

Б.Г. Ананьєв підкреслював особливу значущість для учнів позитивної оцінки вчителя, стійку потребу в ній. Учений зауважував, що зворотний зв’язок “учитель-учень” не повинен зводитися лише до фіксування учнівських помилок, похибок, вад. Але спостереження показують, що сьогодні саме такий тип зв’язку здебільшого є домінуючим у спілкуванні вчителя та учнів.

У структурі парціальних оцінок, котрі виділив Б.Г. Ананьєв, виявляються сім типів негативних оцінок (зауваження, докір, догана, загроза, нотація, заперечення, сарказм), і лише три типи позитивних (згода, схвалення, похвала).

А.А. Леонтьєв у роботі “Педагогічне спілкування” (1979 р.) відзначає зв’язок між зростанням загальної педагогічної майстерності вчителя і стилем його педагогічного спілкування: кількість одиниць виховного впливу зменшується, різноманітність їх репертуару збільшується. Організуючі впливи починають переважати над дисциплінарними, позитивні оцінки над негативними, прямі виховні впливи все частіше замінюються непрямыми.

Оцінка не обов’язково повинна базуватися на вимірюваннях. Якісні судження виявляють здібності учня, забезпечують його мотивацію, наполегливість, задоволення від навчання. Наведемо приклади суджень, котрі використовують, наприклад, у системі навчання Великої Британії (хотілось б відзначити, що вчителі цієї країни дуже щирі на компліменти, котрі супроводжуються емоційним забарвленням). Із цієї таблиці випливає важливий момент – виникають сприятливі умови для розкриття здібностей учнів та прояву навичок кожної дитини.

Таблиця 1.- Компліменти, котрі використовуються під час оцінювання у Великій Британії

▪	<i>I like you.</i> - Ти мені подобаєшся.
▪	<i>I knew you could do</i> - Я не сумнівалась, що ти зробиш це.
▪	<i>Super!</i> - Супер!
▪	<i>You are darling.</i> - Ти – молодчина
▪	<i>Marvelous.</i> - Просто прекрасно.
▪	<i>You are unique.</i> - Ти мені подобаєшся.

Підсумовуючи все сказане, зауважимо, що характер педагогічної діяльності постійно зумовлює комунікативні ситуації, які потребують від учителя бути саме тією потрібною людиною, котра допоможе учневі зробити все з максимальною віддачею. Рівень психолого-педагогічної, загальнокультурної та соціальної готовності вчителя, власне кажучи, залежить від самого вчителя, від його прагнення бути довірливим, ставитися до учнів із розумінням. Тому потрібно зосередити увагу на підготовці педагогічних кадрів та їх самовдосконаленні, створюючи для цього спеціальні центри, а також робити курси підвищення кваліфікації більш прогресивними, наповнюючи їх зміст перспективним теоретичним та практичним інструментарієм стосовно діагностування навчальних досягнень учнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко В.М., Дем’яненко Н.М. Філософія освіти як методологія процесу навчання: Матер. Міжнар. науково-прак. конф. – Полтава: ПОПОПІ, 1997. – С. 33-35.
2. Бутенко Г.П. Діагностування навчальних досягнень учнів як простір взаємодії // Гуманізація навчально-виховного процесу: Зб. наукових праць. Випуск XXII. / За ред. проф. В.І. Сипченка – Слов’янськ: Видавничий центр СДПУ, 2004. – С. 189-193.
3. Гопкінз Дейвід . Оцінювання для розвитку школи : Пер. з англ. Галини Вець. – Львів: Літопис, 2003. – 256 с.
4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Біб. з освітньої політики / Під. заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: “К.І.С.”, 2004. – 112 с.

5. Огурцов А.П., Платонов В.В. Образы образования. Западная философия образования. XX век. – СПб.: РХГИ, 2004. – 520 с.

УДК 371.134 : 82

СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ДО ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ТВОРІВ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Бутенко Л.В., аспірант

Луганський національний педагогічний університет ім. Т.Г. Шевченка

Стаття присвячена актуальним питанням професійно-педагогічної підготовки учителів літератури до інтерпретації художніх творів в загальноосвітній школі.

Ключові слова: вчителі літератури, професійно-педагогічна підготовка, інтерпретація художніх творів, загальноосвітня школа.

Бутенко Л.В. СИСТЕМА ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЯ К ИНТЕРПРЕТАЦИИ ПРОИЗВЕДЕНИЙ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ / Луганский Национальный педагогический университет им. Т.Г. Шевченко, Украина.

Статья посвящена актуальным вопросам профессионально-педагогической подготовки учителей литературы к интерпретации художественных произведений в общеобразовательной школе.

Ключевые слова: учителя литературы, профессионально-педагогическая подготовка, интерпретация художественных произведений, общеобразовательная школа.

Butenko L.V. THE SYSTEM OF PROFESSIONAL PEDAGOGICAL TEACHER'S PREPARATION FOR FICTION INTERPRETATION / Lugansk National pedagogical university im. T.G. Shevchenko, Ukraine.

The article is devoted to actual questions of professional pedagogical teachers' preparation for fiction interpretation in general school.

Key words: fiction teachers, professional pedagogical preparation, fiction interpretation, general school.

В основу розуміння педагогічно-творчого підходу до інтерпретації художніх творів майбутнім учителем літератури в середній школі покладено усвідомлення рушійної сили розвитку людської думки і невідмінної цінності художніх здобутків. Людина має здійснювати власний розвиток і розвиток суспільно-культурного середовища, свого етнічного осередку. Розвиток – духовний ріст, коли людина не просто приймає знання і цінності, які їй надає соціум, школа, наука, а усвідомлює їх у контексті часу, у контексті даного їй свідомого й інтуїтивного розуміння змісту, цілей і цінностей сучасності. Інтерпретація тут виступає як спосіб гармонізації цінностей сучасного і минулого.

Художня література, яка визнана за своїм змістом і жанровими, стилістичними ознаками надбанням культури народу, складає так звані вічні цінності. Що дає підстави розглядати художній твір як цінність, надбання цілого народу? Звернення до багатьох праць, дало такі результати: по-перше, наявність народної символіки, яка уособлює коло речей і явищ, які вважаються священними, необхідними, обов'язковими в житті і побуті; по-друге, висвітлення проблем розвитку етносу, його збереження, призначення; по-третє, прославляння та опис вчинків національних героїв, учителів народу та висвітлення визначних подій.